

Pál apostol leveleinek aktualitása

BALLA PÉTER

1962-ben született Budapestén, református lelkész. 2002 óta a Károli Gáspár Református Egyetem Hit-tudományi Karán az Újszövetségi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára.

Bár az ógyházi hagyomány szerint Pál apostol neve alatt tizenhárom levél van az újszövetségi kánonban (s az ógyház egyes területein tizennegyedik levélként neki tulajdonították a Zsidókhoz írt levelet is), a mai kritikai kutatásban sokan képviselik azt a nézetet, mely szerint nem mind a tizenhárom levél származik Pál apostoltól. Gyakran találkozunk azzal a megjelöléssel, hogy egyes levelek az Újszövetségben úgynevezett „deuteropáli”, azaz másodlagosan páli levelek. Azonban tudományos megalapozottságú, ma is fenntartható álláspontnak tartjuk azt, hogy mind a tizenhárom levél Páltól származik. Ehhez hozzátehetjük, hogy lehet bennük olyan rész, mely más megfogalmazásában, de az apostol tudtával, jóváhagyásával került bele egyes levelekbe. Pál apostol több levele elején nemcsak magát nevezi meg a levél küldőjének, hanem például Timóteust vagy Szilvánuszt is. Egyes olyan esetekben, ahol a kutatók a Pálnál megszokott stílustól eltérő kifejezéseket — akár mondatokat — találnak, lehetséges, hogy a társ-küldő írását olvassuk. Ez megmagyarázza az eltérő stílust, de ettől még pálinak számít a levél, mert maga Pál is elfogadta ezen kiegészítéseket. Az ókorban az emberek gyakran nem maguk készítették el az irataikat, hanem írnokoknak diktálták azokat. Erre a „más keze által” írás (az úgynevezett „*amanuensis*”) jelenségére van konkrét példánk az Újszövetségben is. A kritikai kutatók által nem-vitatottan páli Római levél végén maga az írnok is beleírt egy mondatot (16,22): „Köszöntelek titeket az Urban én, Terciusz, aki leírtam ezt a levelet.” Pál a levelei végén valószínűleg maga írta a köszöntéseket, ami szintén annak a jele, hogy a leveleket diktálta, és a végén hitelesítette. Erre utal például 2Thesszalonika 3,17: „A köszöntést én, Pál, saját kezemmel írom: ez a hitelesítő jel, minden levelemben, így írok.”

**Apostoli tekintélyű
levelek**

A kutatástörténetben gyakran előforduló kifejezés, hogy egyes levelek úgynevezett „alkalmi iratok”, ami arra utal, hogy valamilyen konkrét alkalomhoz kötődtek. A kutatók ezzel gyakran összekapcsolják azt a nézetet, hogy a levél írói sem várták el, hogy majd különleges tekintélyre emelkedik iratuk (s majd belekerül a kánonba). Azonban az újszövetségi levelek apostoli levelek, tehát akkor is apostoli tekintélyigénnyel íródtak, ha éppen egy-egy konkrét alkalom, például gyülekezeti kérdés, megoldandó probléma váltotta ki őket. Az apostol megbízó Urának nevében, az Ő tekintélyével szól. Ezért nem értünk egyet azzal, hogy alkalmi iratoknak nevezik az újszövetségi leveleket, mert az alkalomhoz kötött jellegük túlhangsúlyozásakor elfelejtődik az a sokkal fontosabb jelleg, hogy ezek

apostoli tekintélyű levelek. Az apostol „rendelkezik” a gyülekezetekben, és ha nem tud odautazni, akkor leveleiben üzeni meg azt, amit amúgy személyesen mondana el. Példa erre 1Kor 7,17: „így rendelkezem minden más gyülekezetben is”; valamint Gal 4,20: „Szeretnék azonban most ott lenni nálatok, és változtatni a hango- mon, mert bizonytalanságban vagyok felőletek.”

A továbbiakban — Pál apostol írásának fogadva el mind a tizen- három levelet — kiemelünk néhány példát arra, hogy miközben az apostol egy-egy konkrét gyülekezetnek írt, apostoli üzenete ma is érvényes, aktuális mondanivaló, ami a mai keresztyén egyének és gyülekezetek életét is eligazítja, vezérli, pásztorolja.

A római levél

Ez a leghosszabb páli levél, ami a korabeli átlagos leveleknél jelen- tősen hosszabb. Valószínű, hogy mielőtt az apostol Rómába oda- utazott volna, előre írt a birodalom fővárosában levő keresztyén gyülekezetbe, melyet nem ő alapított. Összefoglalta tanítását, s maga előtt elküldte mintegy bemutatkozásként. Pál eddig nem ju- tott el közejük (Róm 1,13), tehát valószínűleg a római keresztyének közül sokan nem ismerték, s mivel az ő támogatásukra is számított tervezett hispániai útja kapcsán, leírta nekik főbb tanítását az evan- géliumi hit és élet kérdéseiről.

„...az erőtlének
gyengeségeit
hordozzuk”

A címzettek (azaz a római keresztyének) között voltak zsidó és pogány származásúak is, ezért mindkét csoporthoz szól a megiga- zulástan kapcsán is (2–3. fejezet), és az erősek-gyengék megszólí- tásakor is (14–15. fejezet). Ma is aktuális példánkat ezen utóbbi sza- kaszból merítjük. Az apostol tudja, hogy vannak a gyülekezetben olyanok, akik lelkiismeretük miatt nem ehetnek meg olyan húst, ami korábban pogány istenségeknek feláldozott állatokból szár- mazik. Viszont vannak olyanok is, akik szerint ez a hús is megehe- tő, hiszen azok a pogány istenek nem igazi istenek, mert csak egy igaz Isten van. Tehát közömbös dolog, hogy korábban az a hús po- gány templomban is megfordult állatáldozat kapcsán. Pál apostol itt az utóbbi csoportot kéri, hogy legyen tekintettel a hitben „gyen- gébbekre”. Inkább mondjanak le a maguk szabadságáról, hogy ne botránkoztassák meg azokat, akiknek nem mindegy, hogy honnan származik a hús, melyet étkezéskor el akarnak fogyasztani (Róm 14,13–15). Sok más területen is alkalmazható útmutatás ez. Tudjak lemondani a „jogaimról”, a „szabadságomról”, ha mást bántana a szabadságom. Ez az önmegtartóztatás segítheti a másik csoport tag- jaival való közösségem gyakorlását. A keresztyén gyülekezetben sokféle gyülekezeti tag van együtt — jó, ha tudunk tekintettel lenni egymás „érzékenységeire”. Ahogy az apostol írja (Róm 15,1): „Mi erősek pedig tartozunk azzal, hogy az erőtlének gyengeségeit hor- dozzuk, és ne a magunk kedvére éljünk.”

A korinthusi levelek

Az első Korinthusi levél szinte teljesen a gyülekezetben felmerült problémákra adott páli válaszokból áll. Viszálykodásról kapott híreket egy bizonyos Khloé embereitől (1Kor 1,11). Annál fontosabb, hogy Pál a levél-kezdetben „elhívott szenteknek”, „Krisztusban megszentelteknek” nevezi a korinthusiakat (1Kor 1,2), s levelével szeretné elérni, hogy úgy is éljenek, ahogyan az a Krisztus váltságához méltó. Pál úgy válaszol a korinthusi gondokra, hogy igehirdetésének két fő témájával keretezi levelét: szól Jézus kereszthaláláról (1–4. fejezet) és feltámadásáról (15. fejezet). Ezek között több nagy kérdéskört érint: ilyen például a szexualitás (5,1–7,40); az étkezés — benne az Úrvacsorával való helyes élés (8–11. fejezet); és a kegyelmi ajándékok (12–14. fejezet; benne a Szeretet himnusza: a 13. fejezet). Mindeközben Pálnak a keresztyén gyülekezetről való felfogását is megismerhetjük.

A második Korinthusi levélben Pálnak az apostolságát kell védenie (1–2. fejezet). Miközben vall arról, hogy Isten tette alkalmassá az Új Szövetség szolgálatára, az Ószövetség krisztológiai olvasásának szükségességéről is szól (3. fejezet). Szolgálatáról — és annak szenvedésekkel teli voltáról — szól részletesen (4–7. fejezet), majd szól a jeruzsálemi szegények számára történő gyűjtés szervezéséről (8–9. fejezet). A 10–13. fejezetben ismét védekezik: alapostolok ellen kell védenie apostolságát (lásd például 11,13), s eközben elragadtatásáról is vall — egyes szám harmadik személyben (12. fejezet eleje).

„...ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi!”

Korinthus azon a keskeny földcsíkon fekszik, mely összeköti a Peloponnészoszi félszigetet Görögország többi részével. Kikötővárosi jellegéből adódóan sokféle ember fordult meg a városban, és sokféle vallási kultusz volt jelen. Például ásatásokon előkerültek olyan leletek, melyek kis agyag testrészeket ábrázolnak. Ezeket az ókori emberek külön-külön felaggatták a templomban Aszklepiosz istenség tiszteletére, hálából a gyógyulásukért. Ezen leletek ma megtekinthetők az úgynevezett Régi Korinthus területén található múzeumban. Pál tehát a korinthusiak által nagyon is érthető nyelven szól, amikor elmondja nekik, hogy a gyülekezet tagjai nem állhatnak külön-külön, hanem egymásra vannak utalva, egy Krisztus-testbe kell tartozniuk: „ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi, ha dicsőségben részesül az egyik tag, vele együtt örül valamennyi. Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai” (1Kor 12,26–27).

Talán annak „köszönhetjük” Pál apostol több fontos kérdésről való tanítását, hogy a korinthusi eltévelyedések miatt részletesen le kellett írnia a helyes hagyományt, illetve gyakorlatot. Így például az úrvacsora szereztetési igéjének feljegyzéséhez is az adta az alkalmat, hogy a különböző szociális rétegekhez tartozók nem helyesen éltek a közös étkezés alkalmával, és ez az úrvacsorai közösségüket gyengítette (1Kor 11). A feltámadásról himnikus szárnyalással szóló fejezet (a Feltámadás-himnusz, 1Kor 15) is azért született meg, mert

Korinthusban egyesek nem hitték a test feltámadását. Egy-egy korinthusi probléma adta az alkalmat arra, hogy írjon a témáról az apostol, de úgy ír róla, hogy az ma is megvédheti a gyülekezeteket a szétszakadozástól, erkölcsi vagy tanításbeli eltévelyedésektől. Fontos látnunk, hogy minden konkrét kérdésre Jézus, a megváltó Úr példájával vagy tanításával ad tanácsot az apostol. Itt most ezek közül csak egyet emelünk ki — a korinthusiakat ezzel az „érvel” buzdítja az adakozásra (2Kor 8,9): „Mert ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelmét; hogy gazdag létére szegénnyé lett értetek, hogy ti az ő szegénysége által meggazdagodjatok.”

A Galáciabeliekhez írt levél

A Galáciabeliekhez írt levél nem egy város, hanem egy terület gyülekezeteinek lett címezve. Ennek ellenére egységes a mű. Fő témája a hit általi megigazítás, tehát a keresztyének szabadsága az elkülönítést célzó, zsidó rituális törvényektől, első renden a körülmetélés parancsától.

A 20. század elején felállítottak egy tézist (melynek napjainkig vannak képviselői a kommentárokbán), amelyre így szoktak hivatkozni: Pál „két fronton” harcolt egyszerre e levelében. E tézis szerint az egyik front a judaizálók, akik Pál távozása után érkeztek a galáciai gyülekezetekbe (vö. 1,7; 5,10.12); zavarkeltő munkájuk abban állt, hogy a pogány származású keresztyén galatákat is kényszeríteni akarták arra, hogy a mózesi rituális törvényeket — mindenekelőtt a körülmetélkedést — betartsák. A másik front a Gal 5,13köv. alapján a „libertinizmus” elleni harc, azaz azok elleni harca Pálnak, akik minden ószövetségi etikai megköötéstől el akartak szabadulni. Bár a két-frontos harc tézise népszerű, meg kell jegyeznünk, hogy e hipotézisre nincs szükség: az utóbbi szakasz lehet egyszerűen azok elleni érvelés, akik Pál kegyelemtanát félremagyarázták. A Galata-levél egységes mű, az etikai rész szorosan összefügg a hitünk központi elemeiről tanító dogmatikai résszel. Az apostolnak az Evangélium védelmében írt szavai bennünk is fel kell ébresszék a felelősséget arra, hogy hűséggel ragaszkodjunk hitünk alapjaihoz (1,6–7): „Csodálkozom, hogy attól, aki Krisztus kegyelme által elhívott titeket, ilyen hamar más evangéliumhoz pártoltok; pedig nincsen más.” A Jézus megváltó kegyelméből élő ember életében Isten Szentlelke lesz az úr. Ahogy az apostol írja: „A Lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, szívésség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás” (5,22–23). A levélnek talán az egyik legszebb — és legaktuálisabb — verse az, melyben arról szól Pál, hogy milyen törvényt kell betöltenie a keresztyén embernek: „Egymás terhét hordozzátok, és így töltsétek be a Krisztus törvényét” (Gal 6,2).

„Egymás terhét
hordozzátok...”

A Efézusbeliekhez írt levél

E levél — több kifejezése alapján — börtönben keletkezett (Ef 3,1; 4,1; 6,20). Pál római fogságára gondolhatunk; ez esetben a Kr. u. 60-as évek elején keletkezett a levél, melyben Pál apostol emelkedett stílusban foglalja össze az egyházzal való tanítását, s küldi el Kis-Ázsia gyülekezeteinek (lásd például 3,14–21). Egyes régi kódexekben a levél első verséből hiányzó helymegjelölés talán valóban eredeti „hiány”: a levél lehetett körlevél, melyet végül a terület központjában, Efézusban levő gyülekezet őrzött meg.

A levélnek vannak olyan elemei, melyek rokonságot mutatnak a Kolossébeliekhez írt levéllel. Pál talán a Kolossé városára jellemző helyzet, az ottani gyülekezetbeli tévtanítás miatt konkrétabb a Kolossé-levélben, és ennél általánosabban ír az Efézusi levélben. Ezt az általános (esetleg körlevél) jellegét erősíti az is, hogy az Efézusi levél végén nagyon rövid az üdvözlés, és nincsenek személyes köszöntések.

„Egy a test, és
egy a Lélek...”

Az anyaszentegyház sok üzenetet meríthet e levélből. Itt hadd említsük meg például azt, hogy milyen biztos „alapokon” áll az egyház: „Mert ráépültetek az apostolok és a próféták alapjára, a sarokkő pedig maga Krisztus Jézus” (Ef 2,20). A keresztyének egységét erősíti az apostol hitvallása (4,4–6): „Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindeneknek.” Az apostol hangsúlyozza, hogy a házastársak közötti kapcsolat „nagy titok” (5,32), mert a keresztyén házasság Jézus és az Ő Egyháza kapcsolattá ábrázolja ki (5,24–25): „amint az egyház engedelmeskedik Krisztusnak, úgy engedelmeskedjenek az asszonyok is a férjüknek mindenben. Férfiak! Úgy szeressétek feleségeteket, ahogyan Krisztus is szerette az egyházat, és önmagát adta érte.” Ilyen szeretet légkörben nem teher az engedelmesség, mert a házaspár mindkét „fele” krisztusi értéket lát a másikban. Pál ugyanígy buzdítja „az Úrban” való kapcsolatra a gyermekeket és a szülőket (6,1–4). Keresztyén családokra van szüksége mai társadalmunknak is!

A Filippibeliekhez írt levél

A címzettekért való hálaadás talán ebben a levélben a legszebb, ami utal az apostol és a filippibeliek közötti szoros lelki kapcsolatra (Fil 1,3–11). Pál fogsága ellenére az Evangélium terjed, s az apostol reménykedik a kiszabadulásában (1,12–26). A filippibelieket arra buzdítja, hogy a szenvedések ellenére éljenek az Evangéliumhoz méltóan (1,27–30). Krisztus önfeláldozása legyen példa számukra, amit Pál egy himnuszban is magasztal (2,6–11). E himnusz bevezető sorával Pál apostol a mai keresztyéneket is buzdítja (2,4–5): „senki se a maga hasznát nézze, hanem mindenki a másokét is. Az az indulat legyen bennetek, ami Krisztus Jézusban is megvolt.”

Pál apostol a második missziói útján járt Filippiben. A főként pogány lakosok mellett kis létszámú zsidóság lehetett a városban, akik — zsinagógájuk nem lévén — a város melletti folyó partján gyűltek össze szombatonként imádkozni. Pál odaérkezésekor itt csak aszonyokat talált, akik közül — Európában — elsőként Lídia bíboráros asszony lett keresztyénné (lásd ApCsel 16,1–15). Pál itt hamarosan börtönbe került (egy jövendőmondó kislány feletti csodálatte miatt), de csodálatos szabadulása után elhagyta a várost (ApCsel 16,16–40). Pál később többször visszatért Filippibe, és bensőséges, lelki kapcsolat alakult ki közöttük és a gyülekezet között. Ettől a gyülekezettől elfogadott adományt (Fil 4,10–20), ami szintén a közöttük levő bizalmi kapcsolat jele (a korinthusiaktól nem fogadott el adományt). A levelet fogságból írja (1,7.13.17), valószínűleg Rómából.

Az első Thesszalónikai levél szerint Pál apostol korábban még úgy látta, hogy a halottak is várnak Krisztus visszatérésére, és akkor támadnak fel (1Thessz 4,16), de itt már kész arra, hogy halála esetén azonnal Krisztushoz kerül (Fil 1,20–26). Ehhez tegyük hozzá, hogy Pál — éppen a filippibeliek javára — nagyon remélte, hogy kiszabadul a fogságból (2,24). Talán a levél közvetlen kiváltó oka az volt, hogy Pál meg akarta írni nekik szabadulása iránti reményességét, az odautazási tervét, valamint hogy megköszönje a megérkezett támogatást, s a viszontlátásig is bátorítsa őket. A Filippi 4,4 aranymondássá vált mondataival Pál apostol minden kor keresztyén embere számára üzeni, hogy a nehéz külső körülmények ellenére is az öröm legyen a Krisztust követő élet alaphangja: „Örüljetek az Úrban mindenkor! Ismét mondom: örüljetek.” Ez az öröm minden helyzetben békességet ad a szívnek — ahogy az apostol írja (4,11–13): „mert én megtanultam, hogy körülményeim között elégedett legyek. Tudok szűkölködni és tudok bővölködni is... Mindenre van erőm a Krisztusban, aki megerősít engem.”

A Kolossébeliekhez írt levél és a Filemonhoz írt levél

Bár a Filemonhoz írt levél csak később szerepel a kánonban (a páli levelek végén), a Kolossé-levélnél több szál is fűzi. A Kolossé-levél egyik fő üzenete Krisztus nagyságának, istenségének, minden teremtmény felett állásának bemutatása. Kiemelkedő része Krisztus magasztalása, amit a kutatók Krisztus-himnusznek is szoktak nevezni (Kol 1,15–20). Az etikai rész sokféle intéssel kezdődik (3,1–17), majd az úgynevezett „házitábla” következik (Luther Márton nevezte először így: „*Haustafel*”, Kol 3,18–4,1; ehhez hasonló „házitáblát” találunk az Efézusi levélben is: Ef 5,21–6,4). Az apostol a levélnek Laodiceában való felolvasását is kéri (4,16–17), amiből láthatjuk, hogy az apostoli levél már a küldése idején is arra volt szánva, hogy több gyülekezetnek is segítséget nyújtson. A Filemon-levél egyetlen fejezetből áll. Pál és Timóteus küldi konkrét személyeknek és egy háznál levő gyülekezetnek (Filem 1–2. v.), tehát ez a levél sem „magánlevél”. Pál közben-

jár Onézimoszért, a szökött rabszolgaért, akit immár megtért keresztyénként, „testvérként” küld vissza rabszolgatartó urához, Filemonhoz (8–16). Pál megígéri, hogy ő maga fizeti meg, ha valami kárt okozott Onézimosz, s reméli, hogy a visszafogadásra vonatkozó kérésénél még többet is tesz Filemon (17–22). A levél végén a köszöntésekben található névsor nagyon hasonlít a Kolossé-levél végén levő köszöntések névsorához (23–25). Mindkét levél fogságból íródott, valószínűleg Rómából. Kolossé 4,7–9 alapján valószínűleg Tükhikosz viszi a Kolossé-levelet Kolosséba, és vele megy Onézimosz (4,9), aki nyilván magával viszi a Filemon-levelet, mely az ő visszafogadtatását támogató személyes kérelem Filemonhoz az apostol részéről.

Bár nem Pál alapította a Kolossé-beli gyülekezetet (2,1), talán ő küldte oda Epafrászt (1,7), és érdekelte őt a gyülekezet sorsa. A gyülekezetből tévtanítókról érkeztek hírek, ezekre reagál Pál a levélben. A tévtanítók szerint Krisztus önmagában nem elegendő az üdvösséghez, hanem bizonyos szabályokat, ünnepeket is meg kell tartani. Pál erre azzal válaszol, hogy Krisztusban benne van Isten teljessége (1,19 és 2,9). A tévtanítást „szinkretistának” szokták nevezni, mert görög és zsidó elemek egyaránt keveredtek benne (lásd például Kol 2,3.23 valamint 2,11.16.18; 3,11). A sok aktuális üzenetből itt most a „házitáblát” emeljük ki, mely a helyi, letelepedett gyülekezetek sajátosságára utal, ahol például a gyermekek együtt vannak szüleikkel az istentiszteleten. Innen látszik, hogy az evangéliumok radikális jézusi logionjai a szülők „elhagyásáról” nem család-ellenesek, hanem Jézusnak, az Isten Fiának elsőségéről szólnak. A család fontos, de csak Isten után. A „házitábla” része a szolga és az ura közötti kapcsolat tárgyalása is. Mindkettőjüket arra emlékezteti Pál, hogy van mennyei Uruk, ezért elsősorban őrá legyenek tekintettel, az ő színe előtt éljék az életüket (Kol 3,22–24; 4,1).

„Itt már nincs többé görög és zsidó...”

A Filemon-levél nem támad nyíltan a rabszolgaság intézménye ellen, de Pál szavai valószínűleg arra utalnak, hogy elvárja Filemontól, hogy a Krisztusban testvérévé lett Onézimoszt szabadítsa fel a rabszolgasorsból. Egyes kutatók felvetik, hogy a Kolossé-levélben talán azért részletes a rabszolgák iránti intés, mert esetleg a Filemon-levél túl nagy elvárásokat ébresztett a rabszolgákban, és ez a levél talán egy kevésbé vissza akarja fogni a Filemon-levél hatását. Szerintünk a Filemon-levél nincs ellentmondásban az Efézusi levél és a Kolossé-levél házitáblájával, mert az ókor ezen intézményével szemben az is bátor fellépés volt, ha valaki a keresztyén rabszolgatartót arra kérte, hogy keresztyénné lett rabszolgáját szabadítsa fel (erre utalhat Filem 16. és 21. v.), és azt tanította, hogy: „Itt már nincs többé görög és zsidó, körülmetéltség és körülmetéletlenség, barbár és szkíta, szolga és szabad, hanem minden és mindenekben Krisztus” (Kol 3,11). A keresztyén gyülekezetben másodlagossá válik a társadalmi ranglétrán elfoglalt helyünk az Úr Jézushoz való kapcsolatunkhoz képest. Minden kapcsolatunkban ez vezéreljen bennünket: mi „illik az Úrban” (3,18).

A Thesszalonikabeliekhez írt levelek

A két levél tartalma és keletkezési körülménye sok tekintetben hasonló. Az első levélből kiemeljük Pál apostol azon üzenetét, mely szerint a híveknek jó reménységgel kell lenniük a hitben elhunytak felől: Krisztus példája nyomán rájuk is feltámadás vár (1Thessz 4,13–18). Pál annyira várta vissza Krisztust, hogy még a maga életében számolt Krisztus visszajövetelével. Ez a hit vigasztalást jelent (4,18), de nem vezethet tétlenségre (4,12k). Az apostol szerint Krisztus visszavárásában a helyes magatartás a készenlét, hiszen nem tudjuk, hogy Krisztus mikor jön el ismét (5,1–11).

A második levélben az apostol hangsúlyozza, hogy az Úr napja, azaz Jézus visszajövele előtt még eljön a törvénytípró, aki mindennek fölé emeli magát (2,1–12). Már most is folyik a törvénytíprás, de most még valaki vagy valami visszatartja a törvénytíprót. A visszatartó el fog tűnni, a törvénytípró nyíltan fog fellépni, de őt a visszatérő Jézus végül legyőzi. Erről Pál apostol már szólt a thesszalonikaiakhoz (2,5), de most újból ír, hogy a gyülekezet tagjai ne hallgassanak az esetleg rá hivatkozni akaró tévtanítókra. Intései sorában Pál apostol a második levélben is óvja a gyülekezet tagjait a tétlenkedéstől (2Thessz 3,6–13). Ő maga is munkával mutatott jó példát (3,7–8). Már személyes ottléte alkalmával is intette őket, hogy „ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék” (3,10). Az előző levélhez hasonlóan inti őket, hogy csendesen, azaz nem hivalkodóan végezzék munkájukat (3,12).

„Hiszen valamennyien a világosság és a nappal fiai vagytok”

Pál apostol az első Thesszalonikai levelet valószínűleg azért írta meg, mert megtudta, hogy a thesszalonikaiak aggódnak azon szeretteik sorsa felől, akik Jézus visszajövele előtt elhunytak. Pál tehát itt nem részletes végidő-tant akar kifejteni. A második levélben pedig valószínűleg arra akarja figyelmeztetni a címzetteket, hogy a Jézus visszajövetelére való készenlét nem eredményezhet könnyelmű semmittevést: valójában sok mindennek kell még történnie addig. Krisztus visszajövetelének váratlan volta és az azt megelőző „jelek” kettős egy igazságot alkotnak. Ma is így kell élni a keresztyén ember: egyszerre kell őt jellemezze az, hogy várja vissza Urát, Jézust, de az is, hogy mindennapi feladatait hűen elvégezve várja vissza Megváltóját. Az apostol szavaival: „Ti azonban, testvéreim, nem vagytok sötétségben, hogy az a nap tolvajként lephetne meg titeket. Hiszen valamennyien a világosság és a nappal fiai vagytok” (1Thessz 5,4–5).

A Pásztori levelek

A Pásztori levelek összefoglaló cím alatt általában a bevezetéstanonok (és gyakran a kommentárok is) együtt tárgyalják a Timóteushoz írt két levelet és a Tituszhoz írt levelet. Összeköti őket, hogy nem gyülekezet, hanem egy személy szerepel címzettként a feliratukban. Összefoglaló nevüket onnan kapták, hogy egyrészt a gyülekezet

pásztorának vannak címezve (és a pásztor személyén keresztül az általuk vezetett gyülekezetnek), másrészt vannak bennük olyan szakaszok, melyek a gyülekezet vezetői jellemvonásainak a leírását adják: milyen legyen a presbiter, a püspök, a diakónus.

A Pásztori levelek szerzőségének és keletkezése körülményeinek fő problémáját az jelenti, hogy nehéz beilleszteni őket Pál apostol életének az Apostolok cselekedeteiről írott könyvben elbeszélte időrendjébe. Mi azokkal a kutatókkal értünk egyet, akik egy ógyházi hagyomány (1Kel 5,1–7) alapján feltételezik, hogy Pál kiszabadult az első római fogságából, és néhány évvel később, a második fogságában szenvedett mártírhálált. Ezen felfogásból következik, hogy 1Timóteus és Titusz körülbelül Kr. u. 62–64 közé datálható, tehát a két fogság közé, mert nem utalnak arra, hogy Pál a megírásukkor fogságban lenne. A Pásztori levelek közül 2Timóteust Kr. u. 64 körülre lehet datálni, mert ezt a levelet Pál a második római fogságában írhatta (vö. 2Tim 4. fej.), Néro alatt elszenvedett mártírhálála előtt. Ha így van, akkor 2Timóteus Pál utolsó levele, és — különösen is a vége (például 2Tim 4,6–8) — az apostol testamentumaként olvasható.

„...légy példája
a hívőknek”

A hamis tanítók, akiktől a levelek óvnak, mindhárom levél esetében hasonló dolgokat taníthattak, mert a problémák és a nyelvezet hasonlóak. Jellemezte őket a mítoszok iránti érdeklődés (1Tim 1,4; 4,7; Tit 1,14; 2Tim 4,4), a nemzetségtáblázatok fontossága (1Tim 1,4; Tit 3,9), a „törvény” (például a körülmetélkedés) hangsúlyozása (1Tim 1,7; Tit 1,10.14; 3,9), hajlam a vitára, spekulációra (1Tim 1,4,6; 6,4.20; Tit 1,10; 3,9; 2Tim 2,14.16.23), valamint az erkölcstelenségre való hajlandóság (1Tim 1,19–20; Tit 1,15–16; 2Tim 2,16.19; 3. fejezet). Ezek szerint a tévtanítás hasonló lehetett a Kolossé-beli tévtanításhoz. E levelek aktualitása tehát egyrészt a tévtanításoktól való óvásban, másrészt az egyházon belüli tisztségek szép összefoglalásában áll (például Titusz 1,5–9). Mai „Timóteusokként” halljuk meg az apostol intését: „Senki meg ne vessen ifjú korod miatt, hanem légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban” (1Tim 4,12).

*

Pál apostol levelei legyenek ebben az évben is mindennapi olvasmányaink — olvassuk őket a Szentírás részeként, Isten írott Igéjeként! Isten Lelke vezetését kérve alkalmazzuk őket bátran a magunk életére, és meg fogjuk tapasztalni, hogy mindennapjainkban eligazításunkra lesznek, és örök üdvösségünket szolgálják. Pál apostol Jézus Krisztus követeként írta őket, ezért lettek kanonikussá, ezért szólítják meg minden kor keresztyénét — így bennünket is.

A fenti tanulmány a szerző egy könyvére épül (ahol szakirodalom is található): Az újszövetségi iratok története (Bevezetéstani alternatívák). Második, átdolgozott kiadás. Károli Egyetemi Kiadó, Budapest, 2008.